

CRIZA– NOUA VIZIUNE ASUPRA COMPETITIVITĂȚII ÎN ECONOMIA

Marina GROSSU, Elena CONDREA, Victoria BULAT
Coordonator: Natalia ȘTEFÎRȚĂ, conf. univ., dr. ec.

Universitatea Tehnică a Moldovei

***Rezumat.** Obiectivul principal este de a evidenția necesitatea promovării unei noi viziuni asupra competitivității ca urmare a adâncirii efectelor și complexității naturii crizelor manifestate pe plan mondial (economice, ecologice, demografice, valorice etc.). Gândirea economică acordă o atenție crescută problemelor legate de crizele economice, precum și elaborării unor teorii care să dea răspunsuri satisfăcătoare cu privire la cauzele acestora și, în special, cu privire la posibilele soluții care se pot prefigura pentru ieșirea din criză.*

***Cuvinte cheie:** criză, criza financiară, mecanismul economic, expansiunea creditelor*

În ultimele două decenii s-au amplificat controversetele teoretice referitoare la crize cu accent deosebit pe crizele de sisteme și de structură, precum și pe criza relațiilor economice internaționale dintre țările inegal dezvoltate. Regularitatea crizelor, în opinia lui Juglar, se datorează evoluției și dezvoltării. Fiecare ciclu cuprinde o perioadă de prosperitate, o mișcare de criză și un timp de lichidare. „Cele trei perioade se succed întotdeauna în aceeași ordine, cu toate că au manifestări diferite, în fiecare epocă. Cu cât creșterea bogăției este mai rapidă, cu atât mai mare este amplitudinea mișcărilor, oscilația fiind întotdeauna în același sens” [13, pag. 7]. Economisții de orientare neoclasică susțin că însănătoșirea economiei contemporane se poate realiza prin mecanismele spontane ale pieței, alții atribuie un rol hotărâtor progresului tehnic, iar adepții dirijismului atribuie un rol hotărâtor statului [18, pag.24]

Cercetarea pornește de la definiția economistului român Costin Murgescu, cu privire la crize. Acesta consideră criza economică mondială că înmănunchează un ansamblu de crize globale (ale aparatului productiv, energetică, a materiilor prime, alimentară, monetar-financiară, a sistemului comercial, a modalităților transferului internațional de tehnologie, ecologică) puternic independente și care afectează celulele de bază ale economiei mondiale, adâncește decalajele dintre ele, dereglează fluxurile economice și mecanismele colaborării internaționale. [6, pag.12] Criza are loc pentru că „la un moment dat, piața este prea mică pentru producție” și tot ea va genera elemente de soluționare a ei:

- falimentele determină o distrugere a capacităților de producție excedentare, doar cele mai bune întreprinderi, cele mai productive se pot menține;
- scăderea prețurilor determină un nou avânt economic, deoarece stimulează cererea;
- creșterea șomajului oferă posibilitatea de a acționa din nou asupra salariilor.

Karl Marx vede în mecanismul economiei capitaliste sursa tuturor crizelor: „Cauza principală a tuturor crizelor reale este întotdeauna sărăcia și consumația restrânsă a maselor care acționează în sens contrar tendinței producției capitaliste de a dezvolta forțele productive în așa fel ca și cum limita dezvoltării lor ar constitui-o numai capacitatea absolută de consumației a societății”. Dorința de valorificare cât mai bună a capitalului și concurența îl obligă pe întreprinzător să investească profiturile. Astfel are loc o creștere a capitalului tehnic, se va reduce numărul de locuri de muncă și va genera șomaj. În același timp, se va manifesta și tendința de reducere a profitului, căci valoarea produsă și vândută depinde în mod direct de numărul de ore de muncă. În concluzie, scăderea profitului unitar va îndrepta economia capitalistă spre criză [15, pag.94]. Aceasta este considerată un moment prielnic realizării inovațiilor, progreselor tehnice care permit anumitor întreprinderi să iasă din criză mai puternice, are loc o accentuare a concentrării și o adaptare de către întreprinderile cele mai performante a unor procese de fabricație perfecționate [21, pag.86]. Progresul tehnic are un rol determinant: crizele de supraproducție pot să se agraveze, iar progresul tehnic este un ingredient vital al capitalismului, deoarece întreprinderea, pentru a supraviețui, trebuie să inoveze, dacă se mulțumește cu realizările din trecut nu e viabilă în capitalismul industrial. Crizele de supraproducție descrise de Marx și contemporanii săi au fost o prezență în economie din 1825 până la cel de-al doilea război mondial.

O altă teorie cu privire la cauzele crizelor consideră că momentul de declanșare a acesteia este atunci când un mod tehnic de producție își epuizează capacitatea de a produce progres. Printr-un proces de „distrugere creatoare” [17, pag.65] , vechile structuri vor fi înlocuite cu altele, se va înregistra un spor de eficacitate și progres, inovația constituind atât calea de depășire a fazei descendente a ciclului, cât și baza

acestui. Trecând la teoriile monetariste, Friedrich August von Hayek susține că declanșarea crizelor este cauzată de excesul de bani pe piață: fie datorită emisiunilor excesive impuse de stat în legătură cu practica deficitelor bugetare, fie ca urmare a sporirii nejustificate a banilor scripturali de către băncile comerciale.

O altă cauză poate fi expansiunea creditelor. Explozia artificială nu înseamnă neapărat și prosperitate, afacerile profitabile sunt o iluzie, deoarece oamenii induși în eroare acumulează mari investiții și consumă câștiguri aparente. Iar criza este procesul necesar de reajustare structurală a activității productive la configurația reală a piețelor, la oferta de bunuri de capital. Mises [14,pag.34] consideră că acesta este primul pas al întoarcerii la normalitate, începutul însănătoșirii și fundamentul prosperității reale întemeiate pe producție efectivă de bunuri și pe nisipurile mișcătoare ale expansiunii creditelor. Literatura de specialitate oferă și alte motive declanșatoare de crize: liberalizarea capitalului, ce antrenează inițial un aflus de capital speculativ pe termen scurt, care conduce la un exces de lichidități, la un exces de distribuției a creditului, iar în a doua etapă, de retragere bruscă a capitalului, se declanșează o criză de lichidități, o criză bancară, o criză de solvabilitate. [3, pag. 15] Unii economiști au apreciat că principalele cauze se pot regăsi în:

- umflarea nejustificată a stocurilor unor companii.
- crearea unor enorme fraude financiare de ordinul a sutelor de miliarde de dolari;
- tot felul de afaceri oneroase ale unor bănci sau ale unor societăți de asigurări care se ridicau la nivelul unor adevărate sume fabuloase de ordinul a sutelor de miliarde de dolari și depistarea unor fapte antisociale, cu urmări directe asupra scăderii puternice a bursei de stocuri, și încă multe alte aspecte din domeniul financiar.

Recent, se consideră că principala cauză a crizelor economice este supracapitalizare, fiind mai reală decât supraproducția. Problema supracapitalizării este discutabilă, în special în condițiile specifice economiei capitaliste avansate și ale unei producții moderne.

Principalii factori care au influență asupra desfășurării procesului supracapitalizării ar fi [7, pag. 68]:

- industria financiară, în general, și sectorul bancar, în special.
- instituțiile de credit și de asigurări, care în condițiile economiei capitaliste contemporane devin mult mai „periculoase” în declanșarea unei crize economice decât a fost sau este sectorul manufacturier, ceea ce creează o abundență (o supraproducție) de produse destinate pieței.

Exemplul cel mai concludent îl oferă actuala criză economică provocată de realizarea de „speculațiile fără fonduri proprii” [12, pag.91], de lipsa unor reglementări, neglijarea sau chiar încălcarea reglementărilor din sistemul financiar și mai ales în sectorul de credite și care au ajuns să aibă efecte la nivel global. Criza financiară actuală, declanșată în SUA, a izbucnit în anul 2007, la zece ani de la ultima criză financiară de proporții din Asia de Sud-Est, și a fost cauzată de confluența dintre finanțarea locuințelor pentru populația vulnerabilă și inovațiile financiare destinate restructurării și repartiției riscului. Dar aceste riscuri nu au fost structurate nici repartizate în mod corespunzător, împiedicându-se de condițiile de lichiditate și destabilizând anticipațiile agenților economici. În opinia economistului Joseph Stiglitz, aceasta a fost una previzibilă: „o piață nereglementată, saturată de lichidități toate acestea au format un amestec exploziv”[19, pag. 35]. Iar ceea ce a început ca o criză a sectorului financiar și de o rată a dobânzii scăzută; o bulă imensă a imobieliere; o creștere astronomică a creditelor riscante, a devenit o criză economică. Dar nu este doar o criză economică, ci și una socială. Conform Organizației Internaționale a Muncii, 200 de milioane de muncitori din țările în curs de dezvoltate au căzut în sărăcie. Chiar și în țările cu o economie dezvoltată, milioane de gospodării au fost amenințate cu pierderea locuințelor, a locului de muncă și a accesului la medicamente [20, pag. 42]. Pe lângă efectele negative, prezentare mai sus, au fost identificate și unele aspecte pozitive ale crizelor economice, ce pregătesc reluarea activității la un nivel superior [16,pag. 735]:

- piața se debarasează de creditele nesigure;
- scade numărul operațiunilor bursiere la termen;
- se lichidează întreprinderile vechi și nerentabile și apar altele noi, mai eficiente;
- dispar toate elementele care au generat dezechilibru și se creează condițiile unui echilibru nou, superior, între cerere și ofertă.

Astfel, criza poate fi o cale spre schimbare dacă aceasta este acceptată și privită ca fiind un fenomen normal care se repetă de la un ciclu economic la altul, cu intensități diferite de la o perioadă la alta și de la o țară la alta. [22,pag.856-861]

În perioada actuală piețele se caracterizează prin accentuarea competitivității industriale ce are ca obiectiv general utilizarea unui ansamblu de instrumente eficiente cum ar fi [9, pag.43]:

- îmbunătățirea și asigurarea unui mediu concurențial eficient;
- dezvoltarea cooperării industriale între statele membre ale Uniunii Europene;
- crearea unor produse ecologice;

- transformarea economiei și orientarea ei spre o dezvoltare durabilă în concordanță cu interesele naționale;
- dezvoltarea politicilor de promovare a produselor industriale pe piețele externe și bineînțeles atragerea investițiilor.

Dificultățile cu care se confruntă întreprinderile au fost agravate de criza economică și financiară recentă și de efectele acesteia, cum ar fi creșterile prețurilor materiilor prime și ale resurselor.

Conform spuselor lui Antonio Tajani, vicepreședintele Comisiei Europene responsabil pentru industrie și întreprinderi: „Facilitarea accesului IMM-urilor la finanțare, la piețe și la politici destinate antreprenoriatului este esențială pentru depășirea crizei. Acest program va ajuta la deblocarea potențialului de creștere al întreprinderilor, punând accentul pe stimularea industriei reale. Vom consolida competitivitatea în afaceri și vom crea noi locuri de muncă, iar, în cele din urmă, vom amplifica potențialul de creștere al economiei.” Dezvoltarea competitivă a întreprinderilor a fost încetinită sau chiar oprită de efectele crizei economice. În această situație, doar companiile care reușesc să se diferențieze prin calitate, servicii bune, inovație, imagine, cunoștințe, forță de muncă calificată, capacitatea de tratare a informațiilor vor rezista crizei. Iar succesul unei firme este dat de modul în care aceasta reușește să îmbine într-un mod propriu, coerent și creator toate aceste elemente creatoare de valoare adăugată. Reglementarea economică nu este și nu poate fi privit ca un fenomen neutru: modul de reglementare exprimă rapoartele sociale și se găsește în principal legat de cerințele reproducției sistemului social [11, pag.5].

Economistul francez Boisguilbert considera cauza crizelor ca fiind insuficiența consumului și propunea relansarea acestuia, în special în domeniul agricol, pentru a readuce prosperitatea economiei. Pentru acest lucru Boisguilbert a propus două remedii: o reformă fiscală și libertatea comerțului [8, pag. 57-58]. Alte soluții propuse pentru remedierea efectelor crizei sunt: politici pentru reducerea numărului de monede naționale și în același timp susținerea monedelor regionale, cum ar fi euro în Europa. Astfel, destabilizarea fluxului financiar dintre monedele naționale este redusă, iar moneda dominantă câștigă mai puține beneficii în detrimentul celorlalte monede naționale, mai slab organizate, astfel reducând riscul unor crize financiare [1, pag.12]. Pentru reducerea riscului financiar, politicile bancare ar trebui să aibă ca obiectiv controlul ratei de îndatorare și prețul activelor [2, pag. 139]. În opinia economiștilor, există trei axe pentru o reglementare financiară eficientă după criză: [5, pag. 240-241]

- generalizarea unei monitorizări prudentiale, care trebuie extinsă în sectoarele nonbancare (fonduri speculative) și până la sectoarele „offshore”, pentru a evita delocalizarea activelor bancare riscante în zonele nonreglementate;
- responsabilizarea creditorilor;
- reducerea asumării riscului. Creșterea excesivă a activelor foarte riscante a băncilor a jucat un rol foarte important în criză

Un alt mod eficient de ieșire din criză îl reprezintă angajamentul ferm în favoarea educației, cercetării și inovării combinat cu un mediu de afaceri favorabil inovării.

În general, statele care investesc mai mult în cercetare, dezvoltare și educație au făcut față mai bine tulburărilor economice din ultimii ani, oferind totodată instrumentele propice de redresare economică. Obiectivul de relansare a creșterii economice și de îmbunătățire a bunăstării cetățenilor presupune adoptarea unui set combinat de politici care să influențeze ansamblul condițiilor pentru inovare și buna funcționare a piețelor de produse.

Evoluțiile din economia globală și politicile de dezvoltare scot în evidență faptul că este nevoie de o mare capacitate de inovare pentru o adaptare rapidă la schimbările survenite și pentru a păstra o poziție competitivă.

Principalele cauze a crizelor economice studiate și evidențiate de literatura de specialitate sunt: mecanismul economiei capitaliste sursa crizelor (Karl Marx), progresul tehnic și inovația (Schumpeter), excesul de bani pe piața (Hayek), expansiunea creditelor (Mises), liberalizarea capitalului (Arthur), supracapitalizarea, realizarea de speculații fără fonduri proprii (Jaquilant) și piețele insuficient reglementate (Stiglitz). Actuala criză economică a fost provocată de lipsa unor reglementări, neglijarea sau chiar încălcarea reglementărilor din sistemul financiar și mai ales în sectorul de credite și care au ajuns să aibă efecte la nivel global. [10, pag. 217] Iar toate acestea nu au nicio legătură cu contradicția dintre cererea și oferta de bunuri, cu contradicția dintre valoarea și plus valoarea creată de muncitori și nici cu alte contradicții din cadrul sistemului de producție capitalist.

În concluzie, se dorește din partea autorităților creșterea competitivității întreprinderilor, creștere care este strâns legată de creșterea bunăstării mondiale atât prin asigurarea unor locuri de muncă bine plătite, a unor produse și servicii de calitate și ecologice, cât și prin asigurarea unui mediu concurențial corect. Printre soluțiile de redresare economică și de remediere a efectelor crizei se găsesc și creșterea competitivității întreprinderilor, ce poate fi realizată prin armonizarea și simplificarea raportărilor financiare.

Bibliografie

1. Allen, R. (2009). *Financial Crises and Recession in the Global Economy*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham
2. Artus, P. (2006). *La resolution des crises dans les pays émergents*, Economica, Paris
3. Artus, P. (2008). *La crise financière: causes, effets et réformes nécessaires*, Presses Universitaires de France, Paris
4. Artus, P., Betbeze, J.-P. (2009). *De la crise des "suprimes" a la crise mondiale*, La Documentation Française, Paris
5. Artus, P., Pastre, O. (2009). *Sorties de crise: ce qu'on ne nous dit pas, Ce qui nous attend*, Perrin, Paris
6. Badrus, Gh. (1988). *Economia națională*, Editura Politică, București
7. Berca, A. (2011). *Crizele economice și ciclicitatea lor*, Editura Institutul European, Iași, 2011
8. Boncouer, J., Thouement, H. (2004). *Histoire des idées économiques. De Platon a Marx*, Armand Colin, Paris
9. Bucur, Oana Nicoleta (2012). „Competitivitatea și concurența firmelor românești pe Piața Unică Europeană”, teză de doctorat
10. Cismaș, Laura Mariana, Bucur, Oana Nicoleta, Pitorac, Ruxandra Ioana (2011). “Competitiveness - Growth Factor. Point Of View On The Situation In Romania”, *Annals of Faculty of Economics*, University of Oradea, Faculty of Economics, vol. 1(special), pp. 217-221, July
11. Greffe, X., Reiffers, J.-L. (1978). *L'Occident en desarroi: ruptures d'un systeme économique*, Dunod, Paris
12. Jacquillat, B. (2009). *1929-2009: Récession(s)? Rupture(s)? Dépression(s)?*, PUF – Presses Universitaires de France, Paris
13. Juglar, C. (1862). ”Des Crises commerciales et leur retour periodique en France, en Angleterre, et aux Etats-Unis”, Paris, ftp://ftp.bnf.fr/010/N0106072_PDF_1_-1DM.pdf
14. Mises, L. von (2006). “The causes of the economic crisis”, *Ludwig von Mises Institute*, Auburn, Alabama <http://mises.org/books/causes.pdf>
15. Marx, K. (1999). „Capital”, Online Version: Marx/Engels Internet Archive (marxists.org)
16. Popescu, Gh., *Evoluția gândirii economice*, ediția a II-a, Editura „Gheorghe Barițiu”, Cluj-Napoca, 2002
17. Schumpeter, J. (1939). *Business cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*, McGraw Hill-Book Company, London
18. Sută-Selejan Sultana (1996). *Doctrine economice*, Editura Eficient, București
19. Stiglitz, J. (2010). *Le rapport Stiglitz pour une vraie réforme du systeme monetaire et financier international*, Les liens qui libèrent, Paris
20. Stiglitz, J., Chemla, P. (2010). *Le triomphe de la cupidité*, Les liens qui libèrent, Paris
21. Tănăsescu, Emilia (2000). *Istoria gândirii economice*, Editura Evrika, Brăila Virjan, Daniela (2011). “Economical crisis, a path to change or to chaos?”, *Revista Economică*, Supplement No. 1, pp. 856-861